

## Σάββας Στρούμπος / Η ζωή και Το θέατρο

*Ηβη Βασιλείου*

17/11/2017

Η Ομάδα Σημείο Μηδέν ξεχωρίζει για τις προσεγμένες, ενδελχώς δουλεμένες, άρτιες παραστάσεις της. Παραστάσεις που αποτελούν καλλιτεχνικές προτάσεις, που αγκαλιάζουν τα κείμενα, βασίζονται στους ηθοποιούς, αποτελούν έρευνα πάνω στον άνθρωπο και την ζωή. Αυτή την περίοδο παρουσιάζει στον νέο χώρο του θεάτρου Άττις την παράσταση του έργου *Τρωάς* του Δημήτρη Δημητριάδη. Μια ιστορία που έχει ως αφηγηρία την προσωπική εμπειρία, αναζητά το σημείο τομής της ιστορίας, του ανθρώπινου πυρήνα και της δύναμης της τέχνης, μιλώντας τελικά για κάθε άνθρωπο που επιθυμεί να διεκδικήσει την ποιότητα της ζωής του. Ο σκηνοθέτης Σάββας Στρούμπος μας μίλησε για την επαφή του με το κείμενο του Δημήτρη Δημητριάδη, την παράσταση που μοιράζεται με συνεργάτες και θεατές και τις σκέψεις του πάνω σ' αυτή.

### **Τι σας συγκινεί στο κείμενο του Δημήτρη Δημητριάδη;**

Η αίσθηση πως ύπαρξη και ιστορία, ζωή και τέχνη αλληλεπιδρούν και αλληλοδιαπλέκονται στη σκηνή του θεάτρου, πάνω και μέσα στο σώμα του ίδιου του ηθοποιού. Από την πρώτη στιγμή, ακολουθώντας τις ενδείξεις του συγγραφέα, αλλά και την αίσθησή μας, αντιμετωπίσαμε το ζήτημα του πολέμου όχι ως μια επικαιρική συνθήκη, αλλά ως μια εγγενή διάσταση ύπαρξης του ανθρώπινου όντος.

Ο μεγάλος πόλεμος γίνεται «μέσα», εκεί ριζώνει το μίσος για τον Άλλον. Μέσα μας, ένα υδροκέφαλο «εγώ» βρίσκεται σε διαρκή πόλεμο με τη φαντασία και την επιθυμία, το ένστικτο και την αίσθηση, αυτόν το φυλακισμένο «άλλο εαυτό», τον άγνωστο κι επικίνδυνο, τον εξόριστο Διόνυσο, που αναπνέει δύσκολα, πασχίζοντας για την απελευθέρωσή του.

Και βέβαια, αυτό δε συμβαίνει σε κενό αέρος, εκτός ιστορίας. Οι αλλοτριωμένες και αλλοτριωτικές κοινωνίες της παγκοσμιοποίησης είναι δομημένες πάνω σ' αυτή την πρωταρχική συνθήκη καταπίεσης και μίσους του άλλου μέσα μας. Κι έτσι, μετά, είναι πολύ εύκολο να μισείς τον άνθρωπο που έχεις απέναντί σου, τον ξένο και διαφορετικό, να τον

φοβάσαι, να σε απειλεί, να θες να τον εκμηδενίσεις, να τον καταργήσεις. Αφορμές μπορούν να βρεθούν πολλές.

Στον πυρήνα των πολέμων, αρχαίων και σύγχρονων βρίσκονται πάντα οικονομικά συμφέροντα των ισχυρών της γης, αλλά το θέμα είναι πως οι άνθρωποι-αναλώσιμα προϊόντα είναι έτοιμοι να αποτελέσουν τα ένοπλα πιόνια αυτών των συμφερόντων. Ο Δημητριάδης μας προκαλεί να κοιτάξουμε «μέσα», να αναμετρηθούμε, να συνομιλήσουμε με το «ανυπόφορο» όπως το αποκαλεί, την οντολογική ρίζα του πολέμου και της εξουσίας, με γνώμονα τη δυνατότητα της ανθρώπινης χειραφέτησης. Κατά τη γνώμη μου, αυτό το κοίταγμα «μέσα» είναι το πρώτο αποφασιστικό βήμα προς αυτή την κατεύθυνση.

**Πώς λειτούργησε -τόσο στην παράσταση, όσο και προσωπικά- το γεγονός ότι το έργο είναι εμπνευσμένο από μία ευαίσθητη, προσωπική ιστορία;**

Ο Δημητριάδης έγραψε την «Τρωάδα» εμπνεόμενος από τη ζωή του ηθοποιού της Σημείο Μηδέν, Δαβίδ Μαλτέζε. Ο Δαβίδ κατάγεται από τη Γεωργία κι από την εφηβεία του έζησε την πτώση της ΕΣΣΔ, τον πόλεμο της χώρας του με τη Ρωσία, τον εμφύλιο εντός της ίδιας του της χώρας, τη μετανάστευση σε μια ξένη χώρα και όλα τα συνεπακόλουθα αυτών των γεγονότων.

Ωστόσο, εμείς, όπως και ο συγγραφέας, δεν αντιμετωπίσαμε το υλικό αυτοβιογραφικά. Δεν τονίσαμε το προσωπικό ζήτημα του Δαβίδ, παρ' όλο που είναι ο ίδιος που ερμηνεύει τα πρόσωπα της «Τρωάδας». Αν θέλετε, προσπαθήσαμε να πάμε από το προσωπικό στο παγκόσμιο, από την ύπαρξη στο βάθος του ανθρώπινου όντος, βαδίζοντας εντός του τραύματος της ιστορίας, που ποτέ δεν έπαψε να πυρορροεί...

**Πώς είναι δυνατόν, ενώ εξελίσσεται ο άνθρωπος, να χρειάζεται ακόμα να διεκδικεί τα αυτονόητα ή τα κεκτημένα και έρχεται ακόμα αντιμέτωπος με τον πόλεμο; Είναι ο πόλεμος κάτι που μπορούμε ή γίνεται να κατανοήσουμε;**

Ο Τρωικός Πόλεμος δεν τελείωσε ποτέ. Άλλαξε μορφές και τρόπους, τα μέσα εκσυγχρονίστηκαν, ωστόσο δεν τελείωσε ποτέ.

Κατά τη γνώμη μου, ο Δημητριάδης μας προκαλεί και μας προσκαλεί να μη σταθούμε επικαιρικά πάνω στον έναν ή στον άλλο πόλεμο που αυτή

τη στιγμή συμβαίνει στον πλανήτη. Συρία, Ουκρανία, Ιράκ, Αφγανιστάν, Παλαιστίνη...και ο κατάλογος δεν έχει τελειωμό. Αλλά...ποτέ δεν είχε τελειωμό κι αυτό είναι το ζήτημα. Τι συμπεράσματα βγήκαν μετά από αιώνες αιματοκυλίσματος; Τι έμαθε η ανθρωπότητα;

Μορφές αντίστασης κι εστίες εξέγερσης των Καταπιεσμένων ενάντια στους κατακτητικούς πολέμους της μισαλλοδοξίας και του ιμπεριαλισμού σαφώς δημιουργήθηκαν, ωστόσο ο κατάλογος των εμπόλεμων χωρών στον πλανήτη ήταν και είναι πάντα τεράστιος. Τι γίνεται, λοιπόν; Μέσα από ποιες διαδρομές στη ζωή και την τέχνη, στη σκέψη και στην πράξη μπορούμε να ξανα-μιλήσουμε για την ανθρώπινη χειραφέτηση, που θα σημάνει και το τέλος της ανθρώπινης προ-ιστορίας κατά τον Μαρξ;

Η παραίνεση του Δημητριάδη, κάποτε απελπισμένη, κάποτε οργισμένη, κάποτε με τα υλικά της απόγνωσης, κάποτε με τα υλικά της εξέγερσης, είναι να γυρίσουμε «πίσω και μέσα», όπως λέει ο Μπέκετ. Να αναμετρηθούμε με το «ανυπόφορο» εντός της ίδιας της ανθρώπινης δομής, ως ελάχιστη προϋπόθεση επανεκκίνησης της ανθρωπότητας.

**Τι κερδίζει ένας άνθρωπος από την ενηλικίωση; Ο χαρακτήρας μας αλλάζει στην πορεία της ζωής μας ή ο πυρήνας του είναι πάντα ο ίδιος;**

Μεγάλο το ζήτημα. Αν αντιληφθούμε την ανθρωπότητα ως ένα στρατό κλώνων, που μοναδικός του σκοπός είναι η διαιώνιση του υπάρχοντος, τότε, μπορούμε να πούμε ότι χρέος του ανθρώπου με την ενηλικίωσή του είναι να ενταχθεί σ' αυτό το στρατό, απο-ανθρωποποιημένος, χωρίς βούληση και σκέψη, χωρίς επιθυμία και φαντασία.

Αν όμως, δούμε τα πράγματα υπό το πρίσμα της χειραφέτησης, τότε χρειάζεται να προσπαθήσουμε να δώσουμε όλα τα εφόδια στο νέο άνθρωπο για να γίνει δημιουργός των όρων της ζωής του, να γίνει ελεύθερος και καθολικός άνθρωπος, σε διαρκή σύνδεση με τον κόσμο μέσα του και γύρω του. Αυτή, αν θέλετε, είναι και μια από τις βασικές λειτουργίες της τέχνης.

*“Χρειάζεται να προσπαθήσουμε να δώσουμε όλα τα εφόδια στο νέο άνθρωπο για να γίνει δημιουργός των όρων της ζωής του, να γίνει ελεύθερος και καθολικός άνθρωπος, σε διαρκή σύνδεση με τον κόσμο μέσα του και γύρω του. Αυτή, αν θέλετε, είναι και μια από τις βασικές*

*Λειτουργίες της τέχνης. [...] Η τέχνη, το θέατρο είναι η ανάσα της ζωής, η ανάσα της ζωής του πνεύματος."*

**Μπορούμε ποτέ να μπούμε πραγματικά στην θέση ενός άλλου ανθρώπου, να δούμε τα πράγματα από την σκοπιά του ή μπορούμε μόνο να φιλτράρουμε τα γεγονότα μέσα από την προσωπική μας εμπειρία;**

Πιστεύω ότι μαθαίνουμε να μένουμε περιχαρακωμένοι στο «εγώ» μας, έγκλειστοι στο ιδιωτικό συμφέρον, ψυχικά ενουχισμένοι και φτωχοί. Αυτό είναι το αποτέλεσμα των κοινωνιών που ως υπέρτατη αξία έχουν το κέρδος και την εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο.

Χρειάζεται να ανοίξουμε τις αισθήσεις μας, τα συναισθήματά μας, τα όνειρά μας, να συμπεριλάβουμε τον Άλλον, τον Άλλον μέσα μας και γύρω μας, το διαφορετικό, τον άγνωστο, τον ξένο. Η αρχαϊκή έννοια του «ελέους», ως διάσταση της ανθρώπινης αλληλεγγύης και συμπόρευσης, ως πράξη βαθιάς κατανόησης του Άλλου είναι κι αυτή μια από τις ελάχιστες προϋποθέσεις επανεκκίνησης της ανθρωπότητας, βασικό συστατικό στοιχείο μιας δημοκρατίας των ελεύθερων ανθρώπων, μιας δημοκρατίας του «ελέους».

**Η αυτογνωσία μπορεί να επιτευχθεί στην ζωή μας;**

Μπορεί να επιτευχθεί αν δεν αντιληφθούμε την αυτογνωσία ως μια στατική κατάσταση που τη βρίσκουμε και ησυχάζουμε μια δια παντός. Προϋπόθεση της αυτογνωσίας είναι η διαρκής αγωνία, ο διαρκής αναστοχασμός, η δυνατότητα επαναπροσδιορισμού της στάσης μας όταν αυτό είναι αναγκαίο, το κουράγιο να αλλάζουμε, η τόλμη να κοιτάμε «μέσα» και να αναμετριόμαστε με τις πιο σκοτεινές στιβάδες της ύπαρξης. Πιστεύω ότι αυτά είναι χαρακτηριστικά του ελεύθερου ανθρώπου, απολύτως αναγκαία στην εποχή μας.

**Ποιος είναι ο ρόλος του θεάτρου στην εποχή μας; Τι χαρίζει στην ζωή σας;**

Να μας επανασυνδέσει με το ανθρώπινο, να μας φέρει σε επαφή με τον Άλλον άνθρωπο, να μας προσκαλέσει προς την κατεύθυνση της αυτογνωσίας και της χειραφέτησης, να βάλει τα θεμέλια της δημιουργίας του καθολικού ανθρώπου. Η τέχνη, το θέατρο είναι η ανάσα της ζωής, η ανάσα της ζωής του πνεύματος.

**Ποια είναι η κεντρική ιδέα της λειτουργίας της Ομάδας Σημείο Μηδέν; Ποιος ο τρόπος δουλειάς και ποιοι οι στόχοι της;**

Κεντρική ιδέα στη δουλειά μας είναι η έρευνα της τέχνης του ηθοποιού. Αυτό μας απασχολεί πάρα πολύ. Επιλέγουμε να αναμετριάμαστε με κείμενα, άλλοτε κλασικά, άλλοτε σύγχρονα που μας προκαλούν να αναπτύξουμε περισσότερο την έρευνά μας. Ωστόσο, η έρευνα της τέχνης του ηθοποιού δεν μπορεί να είναι αποκομμένη από τη μελέτη του ίδιου του ανθρώπου, κι αυτό είναι κεντρικό ζητούμενο στις παραστάσεις μας. Δουλεύουμε συλλογικά, με πολύμηνες πρόβες. Κάθε παράσταση είναι έργο όλων και ανήκει σε όλους.